

expertmeeting #11

KUNSTMECENAAT EN GENDER KADERS VOOR INTERSECTIONEEL ONDERZOEK

In deze elfde expertmeeting biedt *De Andere Helft* methodologische handvatten voor historisch onderzoek naar kunstmecenaat, met een perspectief dat verder reikt dan het conventionele kunstenaar-mecenas-kader. Centraal staat de vraag: wat houdt intersectionaliteit in, en hoe vertaal je dit naar een onderzoeks-aanpak voor kunstmecenaat?

DATUM

Vrijdag 21 november 2025, 12:30–17:00 uur

LOCATIE

Chirurgisch Theater – zaal A1.01, in de Nieuwe Universiteitsbibliotheek van de Universiteit van Amsterdam, Vendelstraat 2-8, Amsterdam.

Routebeschrijving: Na aanmelding bij de balie van de centrale ingang, gelijk rechts → twee trappen omhoog → rechts blijven aanhouden (volg de borden) voor ruimte A1.01.

PROGRAMMA

Voor het volledige programma, zie hieronder, pagina 3-4.

KUNSTMECENAAT, GENDER EN INTERSECTIONALITEIT

Kunstmecenaat verwijst naar de particuliere ondersteuning van individuele kunstenaars door privépersonen, vaak via financiële steun, aanmoediging en toegang tot netwerken. Kenmerkend is de directe relatie tussen maker en mecenas, waarbij de maker bestaanszekerheid krijgt en de mecenas immateriële beloningen ontvangt, zoals voldoening en erkenning. Mecenaat omvat echter meer dan dit: ook collectieve vrijgevigheid via vriendenverenigingen, schenkingen aan musea en alternatieve stimuleringsinitiatieven vallen hieronder.

Het dominante narratief van de mecenas, gebaseerd op mannelijke machtshebbers, zakenlieden en connaisseurs, heeft vrouwelijke actoren vaak buiten beeld gehouden. Hun bijdragen zijn historisch sterk onderbelicht, waardoor hun rol weinig tot geen erkenning krijgt binnen het gangbare discours. Het zichtbaar maken en onderzoeken van vrouwelijke invloed is cruciaal om een genuanceerder, rechtvaardiger en vollediger beeld van de geschiedenis van het kunstmecenaat te verkrijgen.

Een vollediger en inclusiever begrip van dit fenomeen ontstaat door inzicht in intersectionele dimensies – zoals gender, klasse, etniciteit, seksuele oriëntatie, religie en burgerlijke staat – die niet los van elkaar te zien zijn. Deze intersectionele benadering richt zich op het blootleggen van de verschillende lagen binnen de mecenaatgeschiedenis en draagt zo bij aan het begrip van het ontstaan en voortduren van machtsverhoudingen.

Mecenas Marie Tak van Poortvliet bood de maker van dit glasmozaïek (links), Jacoba van Heemskerck, in de jaren 1910-20 steun en toegang tot een belangrijk kunstnetwerk. Ook had deze mecenas een grote invloed op de artistieke ontwikkeling van de expressionistische en spirituele kunstenaar.

Tot 1 maart 2026 is in Kunstmuseum Den Haag de tentoonstelling *Alles gegeven – Jacoba van Heemskerck x Marie Tak van Poortvliet* te zien over hun band en gedeelde idealen.

Jacoba van Heemskerck, *Compostie (Boom)*, 1920. Glasmozaïek, 103 x 89 cm.
Collectie Stedelijk Museum Amsterdam.

Met het in kaart brengen van deze dimensies worden bredere sociale en culturele dynamieken van historisch mecenaat blootgelegd. Dit omvat de invloed van mecenaat op de artistieke expressie bij de productie van kunst, evenals de receptie, waardering, en ervaring van kunst door publiek en andere betrokkenen.

De sprekers delen hun onderzoek vanuit een intersectionele lens. De thema's variëren van queer relaties en koloniale structuren tot de kwalificatie van groepsmeccenaat. Met deze expertmeeting willen we deelnemers inspireren om kunstmecenaat kritisch te benaderen en dit deel van de kunstgeschiedenis gelijkwaardiger te herschrijven.

PROGRAMMA EXPERTMEETING #11

12:30–13:00	Registratie	
13:00–13:05	Welkom	Rachel Esner , UvA, Academic Director Onderzoeksschool Kunstgeschiedenis en covoorzitter <i>De Andere Helft</i> .
13:05–13:20	Introductie: Intersectionaliteit en methoden	Maaïke Rikhof , conservator moderne kunst bij het Frans Hals Museum en (mede-)curator van tentoonstellingen zoals <i>The Art of Drag</i> (2024) en <i>De Nieuwe Vrouw</i> (Singer Laren, 2022/23), geeft een introductie op intersectionaliteit en de zoektocht naar geschikte methoden binnen dit theoretische kader. Haar focus ligt op 19de- en vroeg-20ste-eeuwse beeldende kunst, bekeken vanuit gender- en queerperspectieven.
13:20–13:30	Vragen bij introductie	Deelnemers krijgen gelegenheid voor vragen.
13:30–13:50	Vrouwen en collectief kunstmecenaat: Een kwestie van kwantificatie	Mariëlle Ekkelenkamp , promovenda in kunstgeschiedenis aan de Universiteit van Amsterdam, presenteert een kwantitatieve onderzoeksmethode om groepsmecenaat systematisch te kunnen bestuderen. Daarbij worden demografische inzichten gedeeld over vrouwelijke museale geldschietters en schenkers, met bijzondere aandacht voor de sociale klasse en burgerlijke staat van vrouwen die lid waren van de Vereniging Rembrandt vóór de Tweede Wereldoorlog.

13:50–14:10	Liefde en invloed: Vrouwelijke mecenaatsrelaties	Tamara Klopper , wetenschappelijk onderzoeker bij het Stedelijk Museum Amsterdam, bespreekt mecenaatsrelaties tussen vrouwen met een romantische en/of seksuele verbondenheid (te begrijpen als queer, verwijzend naar niet-binaire gender- en seksuele oriëntaties). Via drie casestudies toont zij de impact van deze relaties op drie kunstwerken.
14:10–14:30	Nola Hatterman: Koloniale perspectieven en nieuwe narratieven	Ellen de Vries , zelfstandig onderzoeker koloniale geschiedenis en beeldvorming, verrichtte onderzoek naar Nola Hatterman (1899–1984) vanuit een intersectioneel perspectief. Aan de hand van kunstwerken en filmfragmenten reflecteert De Vries op Hattermans rol als mecenas en culturele bemiddelaar in de Surinaamse (kunst)wereld, binnen de context van (post)koloniale structuren.
14:30–14:45	Korte vragenronde	Gelegenheid te reageren op de lezingen.
14:45–15:15	Pauze met thee/koffie	
15:15–15:45	Panelgesprek	Deelnemers in dialoog en verdieping met de sprekers.
15:45–16:00	Mededelingen	Rachel Esner over ontwikkelingen binnen De Andere Helft.
16:00–17:00	Borrel (op loopafstand)	Kantine afdeling Kunstgeschiedenis Binnengasthuisterrein, BG2 Turfdraagsterpad 15-17, Amsterdam

De expertmeetings van *De Andere Helft* brengen kunsthistorici, onderzoekers, museumprofessionals en studenten samen om nieuwe inzichten te delen over de rol van vrouwelijke actoren in de Nederlandse kunstgeschiedenis. Met dank aan de Onderzoeksschool Kunstgeschiedenis, de UvA Universiteitsbibliotheek en de Amsterdam School of Historical Studies.